

ประวัติความเป็นมาของกลุ่มผลประโยชน์ด้านธุรกิจการท่องเที่ยวไทย

ประวัติความเป็นมาของกลุ่มผลประโยชน์ด้านธุรกิจไทย

กลุ่มผลประโยชน์ด้านธุรกิจไทย ได้เริ่มถือกำเนิดขึ้นภายใต้ระบอบการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ในรูปของสโมสรการค้าของพ่อค้าชาวจีน ชื่อว่าสโมสรจีนกรุงเทพ ในปี พ.ศ. 2451 อันตรงกับปลายรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว¹ ต่อมาพ่อค้าชาวจีนอีกหลายกลุ่มได้เคลื่อนไหวจัดตั้งสโมสรการค้า หรือการพาณิชย์ขึ้นอีกหลายแห่ง และในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ปี พ.ศ. 2457 ก็ได้มีการตราพระราชบัญญัติสมาคมออกมควบคุมสโมสรการค้าเหล่านี้ โดยระบุให้รัฐบาลสามารถประกาศเลิกสมาคมใดก็ได้ เมื่อเห็นว่าสมาคมนั้นอาจจะเป็นอันตรายต่อความสงบเรียบร้อยของสาธารณชน สโมสรการค้าจีนต่าง ๆ จึงต้องจดทะเบียนให้ถูกต้องตามกฎหมายฉบับนี้ และสโมสรการค้าจีนหลายแห่งได้รวมตัวกันจดทะเบียนจัดตั้งเป็นสมาคมพาณิชย์จีนขึ้น (หอการค้าจีนในเวลาต่อมา) ถัดมาในปี พ.ศ. 2466 ได้มีการออกประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ปี พ.ศ. 2468 (ซึ่งมีการตรวจชำระใหม่แล้วประกาศใช้เมื่อวันที่ 11 พฤศจิกายน 2468) สมาคมพาณิชย์จีนจึงได้รับการจัดเป็นนิติบุคคลประเภทสมาคมตามประมวลกฎหมายฉบับนี้²

เราจะเห็นได้ว่ากลุ่มผลประโยชน์ด้านธุรกิจไทย มีจุดเริ่มต้นจากการรวมตัวของพ่อค้าชาวจีน ซึ่งสาเหตุสำคัญประการหนึ่งมาจากการที่คนไทยในสมัยนั้นถูกพันนาการของระบบไพร่ควบคุมไว้ ทำให้หมดโอกาสที่จะทำกิจการค้าขาย³ หรือก่อตั้งกลุ่มผลประโยชน์ใด ๆ ดังนั้นกลุ่มบุคคลที่จะมีโอกาสในการรวมตัวกันและจัดตั้งกลุ่มผลประโยชน์ด้านธุรกิจขึ้นมา จึงได้แก่ชาวจีนที่เข้ามาค้าขายในพระราชอาณาจักรในสมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้น และในระยะแรกเงื่อนไขในการ

¹ ฝรั่งค์ เพชรประเสริฐ, กลุ่มทุนนิยมผูกขาดในประเทศไทย, หน้า 3

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 4 - 7

³ ฝรั่งค์ เพชรประเสริฐ "การขยายตัวของระบบทุนนิยมในประเทศไทยตั้งแต่ พ.ศ. 2488 ถึงปัจจุบัน" หน้า 75

ประกอบอาชีพค้าขายของชาวจีน จะขึ้นอยู่กับรูปแบบความสัมพันธ์ที่ไม่เป็นทางการแบบอุปถัมภ์ ระหว่างองค์พระมหากษัตริย์ เจ้านาย หรือขุนนางในสมัยนั้นกับชาวจีนเหล่านี้ ในลักษณะที่องค์พระมหากษัตริย์คือผู้อุปถัมภ์ และพ่อค้าชาวจีนคือผู้รับการอุปถัมภ์ ในรูปแบบความสัมพันธ์นี้ องค์พระมหากษัตริย์ทรงยินยอมให้ออกสิทธิ์กับชาวจีนทำธุรกิจหรือค้าขายในลักษณะต่าง ๆ เช่น การให้ชาวจีนเป็นผู้ผูกขาดการเก็บภาษีอากร และผูกขาดการค้าขายสินค้าที่จัดเก็บภาษีนี้ เช่น ผืน สຸຣາ เป็นต้น ตลอดจนแต่งตั้งพ่อค้าชาวจีนเป็นเจ้าของ ทำหน้าที่ทั้งในการเก็บภาษี และการค้าต่าง ๆ ถ้าไรที่ได้ก็จะมี การแบ่งกันระหว่างเจ้าเมืองกับองค์พระมหากษัตริย์ รวมทั้งการยินยอมยกบุตรให้เจ้านาย เพื่อจะได้รับการคุ้มครองผลประโยชน์ จนกระทั่งถึงการติดสินบนเจ้านาย เป็นต้น^๕

ในระยะเริ่มแรกที่ชาวจีนหรือพ่อค้าชาวจีนเข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภารนั้น ไม่มีวิวัฒนาการว่าชาวจีนเหล่านี้จะรวมตัวกันเป็นกลุ่มผลประโยชน์แบบเป็นทางการในรูปของสโมสร หรือสมาคมใด ๆ ขึ้นมา อันอาจมีสาเหตุมาจากการที่พ่อค้าชาวจีนมีความผูกพันกับองค์พระมหากษัตริย์ เจ้านาย หรือขุนนางไทยเป็นอย่างมาก ความสัมพันธ์ภายใต้ระบบอุปถัมภ์ดำเนินไปอย่างราบรื่น พ่อค้าชาวจีนสามารถแสวงหาผลประโยชน์ให้ตนเองได้ โดยอาศัยกลุ่มที่มีความสัมพันธ์แบบไม่เป็นทางการนี้ แต่ในระยะต่อมาเมื่อล่วงมาถึงปลายสมัยรัชกาลที่ 5 พ่อค้าชาวจีนเหล่านี้ก็ได้เริ่มรวมตัวกันเป็นกลุ่มผลประโยชน์แบบเป็นทางการขึ้นมา อันแสดงให้เห็นว่าพ่อค้าชาวจีนพยายามที่จะสร้างพลังอำนาจในการต่อรองผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจกับระบอบการปกครองในขณะนั้น โดยไม่ได้มีผลประโยชน์ในทางเศรษฐกิจด้วยการอาศัยการสร้างความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์เท่านั้น การรวมตัวกันนี้อาจมีสาเหตุมาจากการที่พ่อค้าเหล่านี้เริ่มไม่พอใจต่อความสัมพันธ์ในรูปแบบเดิมระหว่างพ่อค้าชาวจีนกับชนชั้นผู้ปกครอง ซึ่งพ่อค้าชาวจีนอาจรู้สึกว่าคุณเอารัดเอาเปรียบ จึงเกิดจิตสำนึกในการจัดตั้งกลุ่มขึ้น ลักษณะเช่นนี้เราอาจตีความต่อไปได้ด้วยว่าพวกพ่อค้าต่างดาวเหล่านี้ มีความพยายามที่จะเป็นอิสระจากชนชั้นผู้ปกครองไทยในระดับหนึ่ง กระนั้นก็ตามความพยายามดังกล่าวนี้หาได้ประสบผลสำเร็จ

^๕สิริลักษณ์ ศักดิ์เกรียงไกร, ต้นกำเนิดของชนชั้นนายทุนในประเทศไทย (พ.ศ. 2398-2453), (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สร้างสรรค์, 2524), หน้า 41 - 44, 79 - 80

^๖สุธี ประศาสน์เศรษฐ "วิวัฒนาการของชนชั้นนายทุนไทย", วิวัฒนาการทุนนิยมไทย, ฉัตรทิพย์ นาถสุภา, บรรณาธิการ (กรุงเทพมหานคร : สารศึกษาการพิมพ์, 2523), หน้า 123

ด้วยดีไม่ เมื่อรัชกาลที่ 6 ได้ทรงออกกฎหมายมาควบคุมการจัดตั้ง และการดำเนินงานของสโมสรการค้า หรือสมาคมการค้าของชาวจีนอย่างเข้มงวด ดังกล่าวแล้วข้างต้น

ในเรื่องนี้มนตรี เจนวิทย์การ ได้แสดงความคิดเห็นไว้ว่า การออกพระราชบัญญัติฉบับนี้มีสาเหตุมาจากการที่ผู้ปกครองไทย รู้สึกว่าสโมสรการค้าของพ่อค้าชาวจีนได้ใช้อิทธิพล บีบบังคับ และคุกคามผู้ปกครองไทย ตลอดจนมีความเกี่ยวข้องกับขบวนการปฏิวัติของ ดร. ชุนยัตเซ็น⁶ ในเรื่องนี้ผู้วิจัยเห็นว่าความคิดเห็นของมนตรีน่าจะมีส่วนถูกอยู่บ้าง แต่ก็เป็นการกล่าวถึงแต่มิติด้านการเมือง ขาดมิติด้านเศรษฐกิจ ผู้วิจัยเห็นว่าวัตถุประสงค์ส่วนหนึ่งของพระราชบัญญัตินี้ น่าจะเพื่อเป็นการปราบพ่อค้าชาวจีนรายอื่น ๆ ที่คิดจะรวมตัวก่อตั้งเป็นกลุ่มแบบเป็นทางการขึ้นมา ให้ยังคงสวามิภักดิ์กับองค์พระมหากษัตริย์ เพราะการรวมกลุ่มเพื่อสร้างพลังต่อรองยอมทำให้เครือข่ายระบบอุปถัมภ์อ่อนแอลง อันหมายถึงการที่ชนชั้นปกครองต้องสูญเสียผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจไปประการหนึ่งนั้นเราต้องไม่ลืมว่ารัชกาลที่ 6 ทรงใช้พระราชทรัพย์มากมายในกิจกรรมของพระองค์ พ่อค้าชาวจีนภายใต้การอุปถัมภ์ของพระองค์จึงเป็นความจำเป็นเป็นอย่างยิ่ง ต่อการที่พระองค์จะทรงหาพระราชทรัพย์มาทรงใช้ นอกจากนั้นสิ่งที่เราควรกล่าวเพิ่มเติมในมิติด้านการเมืองก็คือ การคงความสวามิภักดิ์ของพ่อค้าชาวจีนไว้ ย่อมหมายถึงการคงกำลังสนับสนุนพระราชอำนาจทางการเมืองของพระองค์ให้มีความเข้มแข็งอยู่ได้ในระดับหนึ่ง ในเวลานั้นเค้าวางความขัดแย้งทางการเมืองระหว่างองค์พระมหากษัตริย์กับข้าราชการรุ่นใหม่ปรากฏอยู่ทั่วไป และพระองค์น่าจะทรงตระหนักพระทัยดี ดังเช่น กรณีกบฏศ. 130 (พ.ศ. 2454) โดยการนำของนายทหารหนุ่ม ซึ่งมุ่งหมายทำทลายพระราชอำนาจของพระองค์ก็เป็นตัวอย่างอันดี

กล่าวโดยสรุปภายใต้ระบอบการปกครองแบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์ ที่อำนาจทางการเมืองและเศรษฐกิจรวมศูนย์อยู่ที่องค์พระมหากษัตริย์นั้น กลุ่มผลประโยชน์แบบเป็นทางการด้านธุรกิจไทยได้ถือกำเนิดขึ้นเพื่อปกป้องผลประโยชน์ของตน แต่กลุ่มดังกล่าวนี้มีจำนวนไม่มากนัก⁷ ส่วนใหญ่พ่อค้าหรือนักธุรกิจในสมัยนั้นยังคงมีความผูกพันกับองค์พระมหากษัตริย์ในรูปของความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์

⁶มนตรี เจนวิทย์การ "กลุ่มผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจในประเทศไทย.....",

หน้า 283 - 284

⁷โปรดดู Fred W. Riggs, Thailand : The Modernization of

a Bureaucratic Polity, (Honolulu: East-West Center Press, 1966), p. 149

และการเกิดของกลุ่มเป็นไปโดยตัวของมันเอง แต่การดำเนินงานได้รับการควบคุมจากรัฐอย่างเข้มงวด

ต่อมาในปี พ.ศ. 2475 เกิดการเปลี่ยนแปลงการปกครอง อำนาจทางการเมืองก็ได้เปลี่ยนจากมือพระมหากษัตริย์มาอยู่ในมือข้าราชการรุ่นใหม่ คือ ข้าราชการทหารและพลเรือน การเปลี่ยนแปลงนี้ทำให้เกิดลักษณะที่สำคัญขึ้น 2 ประการ คือ ประการแรกสายสัมพันธ์ระหว่างพ่อค้าชาวจีนกับองค์พระมหากษัตริย์ขาดสะบั้นลง ประการที่สอง กลุ่มผลประโยชน์ด้านธุรกิจของชาวจีนเป็นอิสระจากการควบคุมของรัฐ แต่ลักษณะทั้ง 2 ประการนี้ ปรากฏขึ้นในช่วงระยะเวลาอันสั้น หลังการเปลี่ยนแปลงการปกครองไม่นาน กลุ่มผู้มีอำนาจกลุ่มใหม่ คือ ข้าราชการ ได้เริ่มเข้าควบคุมบีบบังคับ และกีดกันการดำเนินธุรกิจของชาวจีน ทั้งในรูปที่เป็นธุรกิจเอกชน¹⁰ และสมาคมที่เกี่ยวข้องกับการค้าต่างๆอย่างเข้มงวด¹¹ เช่น การโอนกิจการโรงสีข้าวของชาวจีนจำนวน 10 โรงมารวมเข้ากับบริษัทข้าวไทยซึ่งเป็นของรัฐบาล เป็นต้น เนื่องจากกลุ่มข้าราชการที่มีอำนาจในเมืองในขณะนั้นมีแนวความคิดที่จะให้มีการดำเนินธุรกิจโดยการจัดการของรัฐ¹² พ่อค้าเอกชนจึงได้หาทางออกโดยเข้ามาพึ่งพิงข้าราชการเหล่านี้ เพื่อใช้เป็นเกราะกำบังในการดำเนินธุรกิจของตน ด้วยวิธีการดังต่อไปนี้ คือ การเชิญข้าราชการผู้มีอำนาจทางการเมืองเข้าไปเป็นคณะกรรมการบริษัท หรือการยินยอมให้ข้าราชการเข้ามาถือหุ้นในบริษัท ตลอดจนการที่พ่อค้ายินยอมเข้าร่วมบริหารงานในรัฐวิสาหกิจที่รัฐบาลจัดตั้งขึ้น¹³ ส่วนสมาคมของพ่อค้าชาวจีนก็หาทางออกด้วยการขายหุ้นให้กับบริษัทของรัฐบาล เช่น สมาคมโรงสีข้าวตะวันออกเฉียงเหนือ สมาคมโรงสีข้าวภาคเหนือ และโรงเลื่อยตะวันออกเฉียงเหนือ จำเป็นต้องมีมติให้สมาชิกขายหุ้นจำนวนไม่น้อยกว่าครึ่งหนึ่งให้แก่บริษัททหารสามัคคี ตามที่บริษัทได้บีบบังคับมา หลังจากขายหุ้นให้แล้วสมาคมโรงสีตะวันออกเฉียงเหนือก็ได้รับ

¹⁰สังคีต นิริยะรังสรรค์, ทุนนิยมขุนนางไทย (พ.ศ. 2475 - 2503), (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์สร้างสรรค์, 2526), หน้า 78 - 80

¹¹ณรงค์ เพชรประเสริฐ, กลุ่มทุนนิยมผูกขาดในประเทศไทย, หน้า 179 - 182, 187 - 193

¹²ลักษณะดังกล่าวนี้มีนักวิชาการให้นิยามว่า "ทุนนิยมโดยรัฐ" หรือ "ทุนนิยมขุนนาง" ไปรตคสังคีต นิริยะรังสรรค์, ทุนนิยมขุนนางไทย (พ.ศ. 2475 - 2503)

¹³Prudhisan Jumbala, "Interest and Pressure Group", p. 119

เอกสิทธิ์จากรัฐบาล ในการผูกขาดการขนส่งในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ต่อมานายกลสมาคมโรงสี ตะวันออกเฉียงเหนือก็ได้รับการแต่งตั้งให้เข้าร่วมในคณะกรรมการของบริษัททหารสามัคคี¹² เป็นต้น ผลที่เกิดขึ้นก็คือ ความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์ได้ก่อตัวขึ้นอีกครั้ง แต่ผู้อุปถัมภ์ได้เปลี่ยนจากองค์พระมหากษัตริย์มาเป็นข้าราชการ ส่วนผู้รับการอุปถัมภ์ยังคงเป็นพ่อค้า และที่เพิ่มเข้ามาเป็นผู้รับการอุปถัมภ์รายใหม่ คือ สมาคมที่เกี่ยวข้องกับการค้าต่าง ๆ

แม้รัฐจะมีการควบคุม ขยับบังคับ และกีดกันธุรกิจการค้าของชาวจีน เพื่อที่รัฐจะได้เข้าประกอบธุรกิจเสียเอง อันทำให้พ่อค้าชาวจีนต้องหันมาพึ่งพิงรัฐในการประกอบธุรกิจของตน ด้วยวิธีการต่าง ๆ ดังกล่าวแล้ว แต่ธุรกิจการค้าของเอกชนก็ยังคงเพิ่มจำนวนขึ้นเรื่อย ๆ¹³ ซึ่งธุรกิจเหล่านี้มิได้มีแต่เฉพาะที่ประกอบการโดยชาวจีนเท่านั้น แต่ยังมีธุรกิจของชาวไทย และชาวต่างประเทศอื่น ๆ รวมอยู่ด้วยมิใช่น้อย ดังนั้นเพื่อให้เห็นภาพของการดำเนินธุรกิจในยุคสมัยดังกล่าวนี้ ชัดเจนขึ้น เราจึงอาจจำแนกธุรกิจเหล่านี้ออกได้เป็น 3 ประเภท คือ

1. ธุรกิจที่ประกอบการโดยรัฐหรือข้าราชการผู้มีอำนาจทางการเมืองล้วน ๆ
2. ธุรกิจที่เป็นการประกอบการร่วมระหว่างพ่อค้าชาวจีนกับข้าราชการผู้มีอำนาจทางการเมือง
3. ธุรกิจที่ประกอบการโดยพ่อค้าล้วน ๆ ซึ่งอาจเป็นพ่อค้าไทย พ่อค้าชาวตะวันตก หรือพ่อค้าชาวจีน

นอกจากธุรกิจเอกชนจะขยายตัวออกไปแล้ว กลุ่มผลประโยชน์ด้านธุรกิจในรูปแบบของสมาคมที่เกี่ยวข้องกับการค้าต่าง ๆ ก็เพิ่มจำนวนขึ้นเรื่อย ๆ เช่นกัน เช่น การก่อตั้งหอการค้าไทยขึ้นมาอีกครั้งหนึ่ง ในปี พ.ศ. 2489¹⁴ ซึ่งเป็นกลุ่มผลประโยชน์ของพ่อค้าไทย เป็นต้น

ต่อมารัฐบาลทหารของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ได้สนับสนุนให้มีการจัดตั้งสภาการค้าขึ้น ในปี พ.ศ. 2498 (สภาหอการค้าแห่งประเทศไทยในเวลาต่อมา) และกำหนดให้สมาคมพาณิชย์จีน (หอการค้าจีน) หอการค้าไทย หอการค้าต่างประเทศ สมาคมที่เกี่ยวข้องกับการค้า ตลอดจนธุรกิจเอกชนต่าง ๆ เข้าเป็นสมาชิกสภาการค้า และคณะกรรมการชั่วคราวชุดแรกของสภาการค้านี้ ก็ได้

¹² "ณรงค์ เพชรประเสริฐ, กลุ่มทุนนิยมผูกขาดในประเทศไทย, หน้า 187

¹³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 10

¹⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 13 - 14

แก่คณะรัฐมนตรีและข้าราชการระดับสูงในสมัยนั้น อย่างไรก็ตามในอีก 6 เดือนต่อมาก็มีการเลือกคณะกรรมการถาวรเข้าไปทำหน้าที่แทน¹⁵ ในการจัดตั้งสภาการค้าขึ้นมา รัฐมิได้มีเจตนาจะเข้าไปควบคุม บีบขังคับ และกีดกันการค้าเนินงานของหอการค้า หรือสมาคมที่เกี่ยวข้องกับการค้า ดังเช่นที่ทำกับธุรกิจของชาวจีนโดยเฉพาะ แต่รัฐต้องการที่จะจัดระเบียบให้กับธุรกิจเอกชน ตลอดจนหอการค้าและสมาคมที่เกี่ยวข้องกับการค้าที่ก่อตั้งขึ้นมาในเวลานั้น ซึ่งมีทั้งที่เป็นของคนไทย ชาวต่างประเทศอื่น ๆ หรือแม้แต่ชาวจีนเอง โดยการจัดตั้งองค์กรขึ้นมาให้เป็นศูนย์รวมของกลุ่มผลประโยชน์ด้านธุรกิจ และธุรกิจเอกชน เพื่อใช้องค์กรดังกล่าวนี้ให้เป็นประโยชน์ต่อการดำเนินนโยบายเศรษฐกิจของรัฐ¹⁶ กล่าวให้ชัดเจนไป ถึงแม้ว่ารัฐบาลข้าราชการในขณะนั้นจะได้เข้าไปเป็นผู้ประกอบการธุรกิจการค้าต่าง ๆ เป็นจำนวนมาก แต่ถึงที่สุดแล้วรัฐไม่อาจผูกขาดการค้าเนินธุรกิจไว้ได้ในทุก ๆ สาขา หรือทุก ๆ บริษัท รัฐจำเป็นต้องให้ธุรกิจของเอกชนส่วนหนึ่งทั้งของคนไทย ชาวตะวันตก และชาวจีนดำเนินไปตามปกติ เมื่อปล่อยให้วิสาหกิจเหล่านี้ดำเนินไปอย่างเสรี ปราศจากการร่วมมือและประสานงานกัน¹⁷ ก็ได้ก่อให้เกิดผลเสียต่อเศรษฐกิจโดยรวมของรัฐ สภาการค้าจึงได้รับการจัดตั้งขึ้นมาให้เป็นองค์กรที่มีความผูกพันกับรัฐ แล้วรวบรวมเอากลุ่มผลประโยชน์ซึ่งเป็นตัวแทนของธุรกิจเอกชนทั้งหลายให้มาอยู่ในเครือข่ายขององค์กรนี้ เพื่อให้การค้าเนินงานของกลุ่มผลประโยชน์ด้านธุรกิจต่าง ๆ รับผิดชอบต่อรัฐ โดยเฉพาะผลประโยชน์ในทางเศรษฐกิจ อย่างไรก็ตามการใช้สภาการค้าเป็นเครื่องมือในการดำเนินนโยบายเศรษฐกิจของรัฐดำเนินไปได้ไม่นาน จอมพลป. ก็หมดอำนาจทางการเมืองโดยการยึดอำนาจของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เสียก่อน

ต่อมารัฐบาลจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ และจอมพล ถนอม กิตติขจร ได้มียกเลิกนโยบายที่เน้นการประกอบวิสาหกิจโดยรัฐ ตลอดจนการกีดกันการค้าเนินธุรกิจของพ่อค้าชาวจีนเสีย แล้วรัฐบาลหันมาส่งเสริมการค้าเนินธุรกิจของเอกชนแทน ตามแรงกดดันของธนาคารโลกและสหรัฐอเมริกา¹⁸ ได้ทำให้ธุรกิจของเอกชนสาขาต่าง ๆ ขยายตัวออกไปอย่างรวดเร็ว อย่างไรก็ตาม

¹⁵ เรื่องเดียวกัน, หน้า 22 - 24

¹⁶ เรื่องเดียวกัน, หน้า 18 - 27

¹⁷ เรื่องเดียวกัน, หน้า 19 - 22

¹⁸ สมาคมเศรษฐศาสตร์ธรรมศาสตร์, "ทหารไทยทำอะไรกับเศรษฐกิจ (ช่วง 2490 - 2523)" (อัคราเนา), หน้า 3.21 - 3.29

มิได้หมายความว่าภายใต้มาตรการส่งเสริมการค้าเงินธุรกิจโดยเสรีนี้ ข้าราชการผู้มีอำนาจทางการเมืองจะไม่เข้าไปดำเนินธุรกิจอีก ตรงกันข้ามข้าราชการเหล่านี้จะหลีกเลี่ยงด้วยการอาศัยเงื่อนไขการส่งเสริมการลงทุนของรัฐบาล (ข้าราชการ) ร่วมมือกับเอกชนในรูปของบริษัทร่วมทุนดำเนินธุรกิจประเภทต่าง ๆ โดยข้าราชการเป็นผู้ริเริ่มขอรับบัตรส่งเสริมการลงทุนมาคุ้มครองธุรกิจนั้น ๆ¹⁹ ดังนั้นเราจึงสามารถจำแนกลักษณะของธุรกิจที่เกิดขึ้นในสมัยนี้ออกได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ

1. ธุรกิจที่เป็นการประกอบการโดยพ่อค้าล้วน ๆ

2. ธุรกิจที่เป็นการประกอบการร่วมระหว่างข้าราชการผู้มีอำนาจทางการเมืองกับพ่อค้าในลักษณะดังกล่าวข้างต้น ซึ่งการประกอบการนี้อาจจะเป็นการประกอบการร่วมระหว่างข้าราชการผู้มีอำนาจทางการเมืองกับพ่อค้าชาวจีน ชาวไทย หรือชาวต่างประเทศก็ได้

การเติบโตอย่างรวดเร็วของธุรกิจเอกชนสาขาต่าง ๆ ก็ได้ทำให้เกิดการรวมตัวเป็นกลุ่มผลประโยชน์ด้านธุรกิจต่าง ๆ ขึ้นมาอย่างมากมาย รวมทั้งทำให้กลุ่มผลประโยชน์ด้านธุรกิจมีจำนวนสมาชิกเพิ่มมากขึ้นด้วย ต่อมารัฐบาลทหารของจอมพล ถนอม กิตติขจร ได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติสมาคมการค้า พ.ศ. 2509 และพระราชบัญญัติหอการค้า พ.ศ. 2509 (ซึ่งครอบคลุมถึงสภาหอการค้าแห่งประเทศไทยด้วย) ตามลำดับ สมาคมที่เกี่ยวข้องกับการค้า ตลอดจนหอการค้าต่าง ๆ ทั้งที่ดำเนินการอยู่แล้วและที่จะก่อตั้งขึ้นมาใหม่ จึงต้องจดทะเบียนจัดตั้งเป็นสมาคมการค้าและหอการค้าตามพระราชบัญญัติทั้งสองฉบับนี้ การออกพระราชบัญญัตินี้มีจุดมุ่งเพื่อควบคุมการจัดตั้งและการดำเนินงานของกลุ่มผลประโยชน์ด้านธุรกิจที่เกิดขึ้นและจะเกิดขึ้นเป็นจำนวนมากในเวลานั้น และเป็นการควบคุมที่เน้นทั้งด้านการเมืองและด้านเศรษฐกิจ ดังเราจะเห็นได้จากมาตรา 23 ของพระราชบัญญัติสมาคมการค้า และมาตรา 30 ของพระราชบัญญัติหอการค้า พ.ศ. 2509 ได้ระบุไว้อย่างชัดเจนว่า "ห้ามมิให้สมาคมการค้าและหอการค้า ดำเนินการในทางการเมือง"²⁰ ส่วนมาตราอื่น ๆ ส่วนใหญ่ เช่น มาตรา 22 จะเป็นการห้ามมิให้สมาคมการค้าและหอการค้าดำเนินงานทางการค้าอันเป็นผลเสียต่อเศรษฐกิจของประเทศ²¹ การควบคุมนี้เป็นการควบคุมที่มีเนื้อหา

¹⁹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 3.8

²⁰ มนตรี เจนวิทย์การ, "กลุ่มผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจในประเทศไทย...", หน้า 286

²¹ เรื่องเดียวกัน, หน้า 288 - 298

แตกต่างจากการควบคุมการประกอบธุรกิจของชาวจีน ในสมัยหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง 2475 และในสมัยรัฐบาลทหารของจอมพล ป. พิบูลสงคราม ซึ่งเน้นเนื้อหาด้านเศรษฐกิจเป็นหลัก การที่พระราชบัญญัติทั้งสองฉบับนี้มีเนื้อหาในการควบคุมทางการเมืองด้วยนั้น น่าจะเกิดจากสาเหตุสำคัญ คือ ระบบการเมืองในสมัยของจอมพล สฤษดิ์ และจอมพล ถนอม เป็นระบบปิดมากกว่า ในสมัยหลังการเปลี่ยนแปลง 2475 และในสมัยจอมพล ป. ในยุคสมัยของรัฐบาลจอมพล สฤษดิ์ และจอมพล ถนอม การรวมตัวกันจัดตั้งเป็นกลุ่มที่เกี่ยวข้องกับการเมืองต่าง ๆ จะได้รับการห้ามโดยเด็ดขาด แม้แต่การรวมตัวกันจัดตั้งเป็นกลุ่มผลประโยชน์ด้านธุรกิจก็ได้รับการระมัดระวังเป็นพิเศษจากรัฐ เนื่องจากความหวาดระแวงของข้าราชการต่อการรวมตัวของบุคคลที่อยู่นอกระบบราชการ ว่าอาจจะมีผลกระทบต่อการผูกขาดอำนาจทางการเมืองของข้าราชการได้ จึงจำเป็นต้องควบคุมอย่างเข้มงวด มิให้การรวมตัวดังกล่าวนี้เข้าไปเกี่ยวข้องกับกิจกรรมทางการเมืองโดยเด็ดขาด ส่วนการมีมาตรการในการควบคุมทางเศรษฐกิจของกลุ่มผลประโยชน์ด้านธุรกิจนั้น ถือเป็นเรื่องปกติ เพราะการรวมตัวกันนี้มีเงื่อนไขพื้นฐานทางเศรษฐกิจ จึงจำเป็นต้องมีมาตรการป้องกันการรวมตัวกันไว้เพื่อมิให้อันนี้อาจทำให้มีผลเสียต่อระบบเศรษฐกิจโดยรวม และส่งผลกระทบไปถึงความมั่นคงทางการเมืองของรัฐข้าราชการได้

นอกจากนี้ยังมีมาตรการควบคุมด้วยการที่กลุ่มผลประโยชน์เหล่านี้ ต้องส่งรายงานการประชุมและงบดุลรายรับรายจ่ายประจำปีให้กับหน่วยงานราชการที่รับผิดชอบ ตลอดจนการส่งเจ้าหน้าที่ของรัฐเข้าร่วมสังเกตการณ์การประชุมของกลุ่มผลประโยชน์ดังกล่าวนี้ และในทางปฏิบัติการควบคุมนี้เป็นผลดีต่อรัฐบาลเป็นอย่างยิ่ง โดยเฉพาะในแง่การเมือง เพราะกลุ่มผลประโยชน์ด้านธุรกิจจะมีความระมัดระวังเป็นอย่างสูง มิให้กิจกรรมของตนเข้าไปอยู่ในข่ายของกิจกรรมทางการเมืองโดยเด็ดขาด อย่างไรก็ตามการควบคุมโดยการให้ส่งรายงานการประชุม และงบดุลรายรับรายจ่ายจะมีลักษณะหย่อนหยานไปบ้าง แต่ก็ไม่มีผลต่อการควบคุมเนื่องจากกลุ่มผลประโยชน์เหล่านี้มีความระมัดระวังเป็นพิเศษดังกล่าวแล้วประการหนึ่ง อีกประการหนึ่งก็คือ รัฐได้ส่งเจ้าหน้าที่เข้าร่วมสังเกตการณ์ในการประชุมของกลุ่มเป็นประจำอยู่แล้ว²²

และในประเด็นของการควบคุมทางเศรษฐกิจ การควบคุมระหว่าง ปี พ.ศ. 2501 ถึง 2516 กับ ปี พ.ศ. 2475 ถึง 2500 ก็มีลักษณะแตกต่างกันด้วย กล่าวคือ ในสมัยหลังการเปลี่ยนแปลง

²² เรื่องเดียวกัน , หน้า 294 - 295 , 305

แปลงการปกครอง 2475 และสมัยจอมพล. ปิบูลสงคราม การมีมาตรการควบคุมทางเศรษฐกิจของรัฐมีจุดมุ่งหมายเพื่อสกัดกั้นธุรกิจการค้าและสมาคมที่เกี่ยวข้องกับการค้าของชาวจีน เพราะรัฐต้องการเข้าไปดำเนินธุรกิจการค้าเองและไม่ต้องการมีคู่แข่งทางการค้า ในขณะที่ในสมัยจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ และจอมพล ถนอม กิตติขจร รัฐไม่มีนโยบายสกัดกั้นการค้าของชาวจีน และไม่มีนโยบายประกอบการด้านธุรกิจเอง (ยกเว้นกระทำในฐานะส่วนตัว) แต่กลับส่งเสริมการลงทุนของเอกชนอย่างขนานใหญ่ รัฐจึงไม่มีความจำเป็นที่จะต้องมีมาตรการควบคุมธุรกิจเอกชนและสมาคมการค้าของเอกชน ที่จะมาเป็นคู่แข่งของตน ยกเว้นมาตรการป้องกันการใช้อิทธิพลทางเศรษฐกิจของสมาคมการค้าและหอการค้าดังกล่าวแล้วข้างต้น

การขึ้นมามีอำนาจทางการเมืองของจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ และจอมพล ถนอม กิตติขจร ไม่ได้ทำให้สัมพันธ์ภาพแบบอุปถัมภ์ระหว่างข้าราชการ โดยเฉพาะข้าราชการทหารกับกลุ่มผลประโยชน์ด้านธุรกิจเปลี่ยนแปลงในสาระสำคัญไปแต่ประการใด กล่าวคือ กลุ่มผลประโยชน์ด้านธุรกิจ²³ ยังคงต้องพึ่งพิงข้าราชการผู้มีอำนาจทางการเมืองเพื่อเป็นเกราะกำบังในการดำเนินธุรกิจของตน ซึ่งเราสามารถจำแนกลักษณะการพึ่งพิงออกได้ดังต่อไปนี้ คือ

1. กลุ่มผลประโยชน์ด้านธุรกิจเชื้อเชิญผู้นำทางการเมือง หรือข้าราชการทั้งทหารและพลเรือนเข้าร่วมเป็นกรรมการ ที่ปรึกษา หรือสมาชิกกิตติมศักดิ์ของกลุ่ม²⁴
2. กลุ่มผลประโยชน์ด้านธุรกิจได้รับการช่วยเหลือจากรัฐในการจัดตั้งกลุ่ม เช่น สมาคมไหมไทย และสมาคมเครื่องถมและเครื่องเงินไทย เป็นต้น และในกรณีที่เอกชนจัดตั้งกลุ่มกันขึ้นมาเอง บางกลุ่มก็ต้องพึ่งพิงรัฐในด้านสถานที่และเรื่องอื่น ๆ เช่น สมาคมผู้ประกอบการขนส่งเมื่อแรกตั้งมีสำนักงานอยู่ที่กรมการขนส่งทางบก สมาคมผู้ผลิตอาหารสำเร็จรูปมีสำนักงานอยู่ที่

²³ ส่วนสัมพันธ์ภาพแบบอุปถัมภ์ระหว่างข้าราชการผู้มีอำนาจทางการเมืองกับพ่อค้าหรือธุรกิจเอกชน เราจะไม่กล่าวถึงในรายละเอียด ณ ที่นี้ เนื่องจากไม่อยู่ในขอบข่ายของการศึกษา ผู้ที่สนใจประเด็นนี้โปรดดู การขยายตัวของระบบทุนนิยมในประเทศไทย สมภพ มานะรังสรรค์ , บรรณาธิการ และ Akira Suehiro , Capital Accumulation in Thailand , 1855 - 1985 (Tokyo : Teh center for East Asian Cultural , 1989)

²⁴ Montri ChenvidyaKarn , " Political Control and Economic Influence : A Study of Trade Association in Thailand" p. 418 - 420

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และสมาคมการบรรจุหีบห่อไทยมีสำนักงานอยู่ที่ศูนย์ออกแบบผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม เป็นต้น²⁵

3. ผู้นำกลุ่มผลประโยชน์ด้านธุรกิจสร้างความสัมพันธ์ส่วนตัวกับข้าราชการผู้มีอำนาจทางการเมือง เพื่อหวังความช่วยเหลือทางด้านธุรกิจของกลุ่ม²⁶

ภายใต้การควบคุมและบังคับระหว่างข้าราชการผู้มีอำนาจทางการเมืองกับกลุ่มผลประโยชน์ด้านธุรกิจ ในสมัยรัฐบาลของจอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ และจอมพล ถนอม กิตติขจร ได้ก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ซึ่งกันและกัน ในลักษณะดังต่อไปนี้คือ²⁷

1. รัฐบาลข้าราชการเชื้อเชิญผู้นำกลุ่มผลประโยชน์ด้านธุรกิจเข้าไปเป็นที่ปรึกษา หรือเป็นกรรมการในคณะกรรมการหรืออนุกรรมการที่รัฐบาลจัดตั้งขึ้น เช่น คณะกรรมการส่งเสริมการลงทุน คณะกรรมการมาตรฐานสินค้า เป็นต้น อันทำให้รัฐบาลได้รับประโยชน์จากคำแนะนำของกลุ่มที่เกิดจากประสบการณ์และความชำนาญ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ที่รัฐบาลไม่มี ในขณะที่กลุ่มก็จะได้รับประโยชน์จากการเสนอแนะนโยบายบางประการ

2. รัฐบาลขอความร่วมมือต่าง ๆ จากกลุ่มผลประโยชน์ด้านธุรกิจ เช่น การที่รัฐบาลจอมพล ถนอม กิตติขจร ขอให้สมาคมพ่อค้าข้าวนำข้าวสารออกมาขายให้กับประชาชนในเขตกรุงเทพฯ ในราคาถูก ทำให้รัฐได้รับความนิยมจากประชาชน ในขณะที่เดียวกันสมาคมก็ได้รับประโยชน์จากการที่รัฐยินยอมให้สมาคมส่งข้าวคุณภาพต่ำออกนอกประเทศได้ เป็นต้น

3. รัฐบาลมอบหมายให้กลุ่มผลประโยชน์ด้านธุรกิจปฏิบัติหน้าที่บางประการ เช่น การที่กระทรวงพาณิชย์ได้มอบหมายให้คณะกรรมการตรวจข้าว สภาหอการค้าแห่งประเทศไทย ตรวจสอบคุณภาพข้าวที่ส่งออก เป็นต้น

²⁵มนตรี เจนวิทย์การ, "กลุ่มผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจในประเทศไทย.....", หน้า 299 - 301

²⁶Prudhisan Jumbala, "Interest and Pressure Group", p. 126

²⁷มนตรี เจนวิทย์การ, "กลุ่มผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจในประเทศไทย.....", หน้า 298 - 305 ตรงค์ เพชรประเสริฐ กลุ่มทุนนิยมผูกขาดในประเทศไทย, หน้า 70 - 120 และ Prudhisan Jumbala, "Interest and Pressure Group", p. 126

4. รัฐบาลมอบหมายให้กลุ่มผลประโยชน์ด้านธุรกิจเป็นตัวแทนหรือร่วมเป็นตัวแทนในการเจรจาการค้ากับต่างประเทศ เช่น ในเดือนเมษายน 2516 มีการประชุมทางการค้าระหว่างไทยกับญี่ปุ่น รัฐบาลไทยได้เชิญผู้แทนของสมาคมการค้าต่าง ๆ ที่มีความรู้ความชำนาญเฉพาะด้านเข้าร่วมประชุมกับฝ่ายญี่ปุ่นด้วย อาทิ สมาคมอุตสาหกรรมไทย สมาคมผู้ค้าสัตว์น้ำไทย และสมาคมเหมืองแร่ไทย เป็นต้น

กล่าวโดยสรุปในช่วงระยะเวลาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2475 ถึง 2516 กลุ่มผลประโยชน์ด้านธุรกิจได้ถือกำเนิดขึ้นโดยตัวของมันเองเป็นส่วนใหญ่ และมีส่วนหนึ่งได้รับการสนับสนุนให้มีการจัดตั้งโดยรัฐบาลข้าราชการ และรัฐได้เข้าควบคุมการจัดตั้งและการดำเนินงานของกลุ่มทั้งทางการเมืองและทางเศรษฐกิจ ทำให้กลุ่มจำเป็นต้องเข้าไปฟังฟังรัฐข้าราชการ อันก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนผลประโยชน์ซึ่งกันและกันขึ้น เหล่านี้ได้ก่อให้เกิดรูปแบบของสัมพันธภาพแบบไม่เป็นทางการหรือระบบอุปถัมภ์ระหว่างรัฐบาลข้าราชการกับกลุ่มผลประโยชน์ด้านธุรกิจขึ้น และภายใต้ระบบอุปถัมภ์นี้กลุ่มผลประโยชน์ด้านธุรกิจได้แสดงบทบาทและอิทธิพลในการกำหนดนโยบายได้ในลักษณะที่จำกัด กล่าวคือ ส่วนใหญ่กลุ่มไม่อยู่ในฐานะที่จะเจรจาต่อรองกับรัฐบาลได้ นอกจากการให้คำปรึกษาซึ่งรัฐจะปฏิบัติหรือไม่ก็ได้ อันมีผลให้กลุ่มแทบจะไม่สามารถกำหนดหรือเปลี่ยนแปลงนโยบายหลัก ๆ ของรัฐได้เลย ยกเว้นนโยบายเฉพาะและในประเด็นย่อย ๆ เท่านั้น รวมทั้งส่วนใหญ่ไม่ใช่อำนาจกำหนดหรือเปลี่ยนแปลงในขั้นการร่างนโยบาย แต่เป็นในขั้นการนำนโยบายไปปฏิบัติแล้ว²²

ประวัติความเป็นมาของกลุ่มผลประโยชน์ด้านการท่องเที่ยวไทย

การกล่าวถึงประวัติความเป็นมาของกลุ่มผลประโยชน์ด้านธุรกิจไทยข้างต้น ก็เพื่อใช้เป็นแนวทางกว้าง ๆ ในการพิจารณากลุ่มผลประโยชน์ด้านธุรกิจการท่องเที่ยวไทยในด้านประวัติความเป็นมา ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มผลประโยชน์ด้านธุรกิจการท่องเที่ยวกับรัฐ ในอันดับแรกในการพิจารณาดังประวัติความเป็นมา พบว่ากลุ่มผลประโยชน์ด้านธุรกิจการท่องเที่ยวไทย

²²โปรดคุณรงค์ เพชรประเสริฐ กลุ่มทุนนิยมผูกขาดในประเทศไทย .หน้า 36-40 , Montri Chenvidyaskarn, "Political Control and Economic Influence : A Study of Trade Association in Thailand" p. 423 และ Prudhisan Jumbala, "Interest and Pressure Group", p. 127

ถือกำเนิดขึ้นเป็นครั้งแรก โดยการก่อตั้งของพ่อค้าชาวจีนซึ่งประกอบกิจการด้านธุรกิจการท่องเที่ยว งานศึกษาเกี่ยวกับอิทธิพลของชาวจีนในประเทศไทยของ William Skinner²⁹ พบว่าพ่อค้าชาวจีนที่ประกอบกิจการด้านโรงแรมและการท่องเที่ยว ภายใต้การอุปถัมภ์ของข้าราชการผู้มีอำนาจทางการเมือง ได้รวมตัวกันก่อตั้งเป็นสมาคมธุรกิจโรงแรมและการท่องเที่ยว ในปี พ.ศ. 2490 โดยมีสมาชิกจำนวน 90 ราย อย่างไรก็ตามในเวลาต่อมาสมาคมดังกล่าวนี้ได้ยุบตัวเองไปในที่สุด เมื่อมาถึงสมัยรัฐบาลจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ และจอมพลถนอม กิตติขจร ก็ได้มีการริเริ่มนโยบายส่งเสริมการท่องเที่ยวอย่างจริงจัง ผลที่เกิดขึ้นก็คือทำให้นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศเดินทางเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทยเป็นจำนวนมากขึ้นทุกปี จากปีละไม่กี่หมื่นคน เป็นกว่าล้านคนในปี พ.ศ. 2516 และทำให้รายได้ที่เป็นเงินตราต่างประเทศเพิ่มขึ้นจากปีละ 195 ล้านบาท เป็น 3,457 ล้านบาท ในปีดังกล่าว (โปรดดูตารางที่ 3.1) อันมีผลให้ธุรกิจการท่องเที่ยวขยายตัวตามมาอย่างรวดเร็ว ต่อมาในปี พ.ศ. 2523 และ 2530 เมื่อรัฐบาลพลเอก เกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ และรัฐบาลพลเอก เปรม ติณสูลานนท์ ได้ประกาศให้ปี พ.ศ. 2523 และ 2530 เป็นปีท่องเที่ยวไทยตามลำดับ จำนวนนักท่องเที่ยวและรายได้ที่เป็นเงินตราต่างประเทศก็ยิ่งเพิ่มจำนวนขึ้นอย่างรวดเร็วและต่อเนื่อง จนถึงเกือบหกล้านคนและหนึ่งแสนล้านบาทตามลำดับ ในปีพ.ศ. 2533 (โปรดดูตารางที่ 3.1) การเจริญเติบโตของการท่องเที่ยวดังกล่าวนี้หมายถึง การที่ธุรกิจการท่องเที่ยวได้ขยายตัวและเติบโตขึ้นอย่างรวดเร็วด้วยเช่นกัน โดยเฉพาะธุรกิจด้านโรงแรม ซึ่งในปี พ.ศ. 2531 มีจำนวนถึง 1,917 แห่งทั่วประเทศ โดยแบ่งเป็นโรงแรมขนาดใหญ่ต่ำกว่า 60 ห้อง 1,431 แห่ง โรงแรมขนาด 60 - 149 ห้อง 354 แห่ง และโรงแรมขนาด 150 ห้องขึ้นไป 132 แห่ง ทั้งหมดนี้มีห้องพักรวมกันถึง 103,785 ห้อง อันเพิ่มขึ้นถึง 5 เท่า จากปี พ.ศ. 2515 ซึ่งมีจำนวนห้องพักรวมกันเพียง 21,784 ห้อง³⁰ เท่านั้น

²⁹William Skinner , Leadership and Power in the Chinese Community of Thailand , (New York : Varl Baller Press Inc , 1958)

p. 179

³⁰กองงานสถิติแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตร

ตารางที่ 3.1 : จำนวนนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ
และรายได้จากการท่องเที่ยว ปี พ.ศ. 2503 - 2533^๓

ปี พ.ศ.	จำนวนนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ(คน)	รายได้จากการท่องเที่ยว(ล้านบาท)
2503	81,340	195
2504	107,754	250
2505	130,809	310
2506	195,076	394
2507	211,924	430
2508	225,025	506
2509	285,117	754
2510	335,845	952
2511	377,262	1,220
2512	469,784	1,770
2513	628,671	2,175
2514	638,738	2,214
2515	820,758	2,718
2516	1,037,737	3,457
2517	1,107,392	3,852
2518	1,180,075	4,538
2519	1,098,442	3,990
2520	1,220,672	4,607
2521	1,453,839	8,894

^๓ที่มา : การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย

ตารางที่ 3.1 : จำนวนนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ
และรายได้จากการท่องเที่ยว ปี พ.ศ. 2503 - 2533 (ต่อ)

ปี พ.ศ.	จำนวนนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ(คน)	รายได้จากการท่องเที่ยว(ล้านบาท)
2522	1,591,455	11,232
2523	1,858,801	17,765
2524	2,015,615	21,455
2525	2,218,429	23,879
2526	2,191,003	25,050
2527	2,346,709	27,317
2528	2,438,270	31,768
2529	2,818,092	37,321
2530	3,482,958	50,024
2531	4,200,000	78,859
2532	4,900,000	100,100
2533	5,890,000	125,000

ในปัจจุบันธุรกิจการท่องเที่ยวยิ่งเจริญเติบโตและขยายตัวออกไปอย่างกว้างขวาง³²
ซึ่งเราสามารถจำแนกสาขาของธุรกิจการท่องเที่ยวได้ดังต่อไปนี้³³

³²การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. "30 ปี ททท." (กรุงเทพมหานคร : บริษัทอัมรินทร์
การพิมพ์, 2533). หน้า 8

³³โปรดคจุฑา มนัสโบลย์. "รายงานการวิจัยเรื่องปัจจัยกระตุ้นการเข้าร่วมแรงงาน
ของสตรีในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว..." หน้า 10 - 54 และวินิจ วีรยางกูร. การจัดอุตสาหกรรมท่องเที่ยว
กรรมท่องเที่ยว , หน้า 226 - 230

1. ธุรกิจโรงแรมและที่พัก
2. ธุรกิจการนำเที่ยว และขายตั๋วโดยสาร³⁴
3. ธุรกิจด้านการขนส่งทางบก น้ำ และอากาศ
4. ธุรกิจภัตตาคาร ร้านอาหาร เครื่องดื่มและสถานเริงรมย์ต่าง ๆ
5. ธุรกิจการจำหน่ายของที่ระลึก

และเราสามารถจัดแบ่งสาขาของธุรกิจการท่องเที่ยวเหล่านี้ได้เป็น 4 ประเภทใหญ่ ๆ ด้วยกันคือ³⁵

1. ธุรกิจการท่องเที่ยว ที่ได้รับผลประโยชน์จากนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศเป็นส่วนใหญ่ เช่น ธุรกิจโรงแรมและที่พัก และธุรกิจการจำหน่ายของที่ระลึก หรือที่ประกอบธุรกิจด้วยการนำนักท่องเที่ยวจากต่างประเทศเข้ามาในประเทศไทย (Inbound)

2. ธุรกิจการท่องเที่ยว ที่ประกอบธุรกิจด้วยการนำนักท่องเที่ยวไทยท่องเที่ยวในประเทศไทย หรือได้รับประโยชน์จากการประกอบการนำเที่ยวภายในประเทศไทย (Domestic)

3. ธุรกิจการท่องเที่ยว ที่ประกอบธุรกิจด้วยการนำนักท่องเที่ยวไทย เดินทางออกไปท่องเที่ยวในต่างประเทศ (Outbound)

4. ธุรกิจการท่องเที่ยว ที่ประกอบธุรกิจประเภทที่ 1 2 หรือ 3 ร่วมกัน

นอกจากนี้การเจริญเติบโตและขยายตัวของธุรกิจการท่องเที่ยว ยังมีผลให้เกิดการรวมตัวของผู้ประกอบการท่องเที่ยวเหล่านี้เป็นกลุ่มผลประโยชน์ด้านธุรกิจการท่องเที่ยวขึ้นมา

³⁴ รวมถึงอาชีพมัคคุเทศก์ ซึ่งในปัจจุบันก็ได้มีการรวมตัวของบุคคลที่ประกอบอาชีพนี้เป็น "สมาคมมัคคุเทศก์อาชีพ" ขึ้น แต่เนื่องจากในการศึกษานี้มุ่งเน้นเฉพาะธุรกิจการท่องเที่ยวของผู้ประกอบการหรือนักบริหารมีอาชีพ (นักธุรกิจด้านการท่องเที่ยว) ซึ่งมัคคุเทศก์มิใช่ นักธุรกิจด้านการท่องเที่ยวแต่เป็นลูกจ้าง จึงไม่รวมอยู่ในขอบเขตของการศึกษา

³⁵ สัมภาษณ์ ประภัทร สุทธาเวช , ผู้จัดการสมาคมไทยธุรกิจการท่องเที่ยว, 27 ธันวาคม 2533 และโปรดคจจุทา มนัสไพบุลย์ , หน้า 28

อีกครั้งหนึ่ง โดยมีหลายกลุ่มด้วยกัน แต่ที่สำคัญคือ สมาคมโรงแรมไทย สมาคมไทยธุรกิจการท่องเที่ยว สมาคมการค้าไทยอุตสาหกรรมเพื่อการท่องเที่ยว และสมาคมผู้ประกอบการนำเที่ยวภายในประเทศ ซึ่งสมาคมเหล่านี้จะเป็นตัวแทนของธุรกิจการท่องเที่ยวทั้ง 4 ประเภท ดังกล่าวข้างต้น

ประวัติความเป็นมาของสมาคมโรงแรมไทย^{๓๖}

สมาคมโรงแรมไทยเดิมชื่อสมาคมโรงแรมเพื่อนักทัศนาจรแห่งประเทศไทย อันมีประวัติความเป็นมาเกี่ยวข้องกับการก่อตั้งสโมสรสกอลแห่งกรุงเทพ (The Skol Club of Bangkok) ในประเทศไทย^{๓๗} ซึ่งเป็นสโมสรของชาวต่างประเทศที่เข้ามาทำธุรกิจการท่องเที่ยวในประเทศไทย กล่าวคือ ในปี พ.ศ. 2499 สโมสรสกอลแห่งกรุงเทพ ได้เปิดประชุมขึ้นเป็นครั้งแรกเพื่อก่อตั้งสโมสร โดยมีผู้เข้าร่วมประชุมทั้งหมด 18 ท่าน คือ Mrs. G. Krull กรรมการผู้จัดการโรงแรมโอเรียนเต็ล Mr. C.S. Cheng ผู้จัดการโรงแรมแปซิฟิก และผู้จัดการบริษัทสายการบินและการเดินเรือต่าง ๆ ต่อมาได้มีนักธุรกิจชาวไทยที่เป็นผู้ประกอบการด้านธุรกิจโรงแรมเข้าร่วมเป็นสมาชิกสโมสรสกอลด้วย อาทิ คุณหญิงแรม พรหมโบล บุณยประสพ (นักธุรกิจผู้ประกอบการด้านธุรกิจโรงแรมและอดีตสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรในปี พ.ศ. 2595 และ 2500) และคุณหญิงชนัดต์ ปิยะฮุย เป็นต้น ในช่วงระหว่างนี้ได้มีการประชุมปรึกษาหารือระหว่างสมาชิกในอันที่จะจัดตั้งเป็นสมาคมด้านธุรกิจโรงแรมขึ้น จนกระทั่ง นายโรเบิร์ต แฟลสัน สมาชิกคนหนึ่งของสโมสรได้ยื่นขอจดทะเบียนจัดตั้งสมาคมโรงแรมเพื่อนักทัศนาจรแห่งประเทศไทยต่อกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งได้รับอนุญาตในวันที่ 6 กุมภาพันธ์ 2506 โดยมีวัตถุประสงค์ดังนี้คือ

^{๓๖}ปรีชา แดงโรจน์ , การโรงแรม , (กรุงเทพมหานคร:โรงพิมพ์ศรีอนันต์ , 2527)

หน้า 125 -127

^{๓๗}The Skol Club เป็นสมาคมด้านการท่องเที่ยวนานาชาติก่อตั้งในปี พ.ศ. 2477 ณ ประเทศฝรั่งเศส และต่อมามีการขยายสาขาออกไปตามภูมิภาคต่าง ๆ ทั่วโลก ปัจจุบันยังดำเนินงานอยู่ โปรดดู การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย , "องค์การและสมาคมนานาชาติในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว" (อัสสำเนา)

1. เพื่อส่งเสริมความสามัคคีและอุปการะซึ่งกันและกันในเรื่องที่เกี่ยวกับอุตสาหกรรมโรงแรมและของสมาชิก
2. ส่งเสริมการศึกษารในประเทศไทย โดยขอรับความร่วมมือจากองค์การท่องเที่ยวของรัฐบาล และองค์การศึกษารในประเทศอื่น
3. ส่งเสริมความรู้และการประสานงานระหว่างสมาชิก ทั้งนี้ไม่เกี่ยวข้องกับการเมือง ต่อมาในปี พ.ศ. 2511 สมาคมก็ได้เปลี่ยนชื่อเป็นสมาคมโรงแรมไทย (Thai Hotels Association) โดยจดทะเบียนเป็นสมาคมการค้ากับกระทรวงพาณิชย์ ตามพระราชบัญญัติสมาคมการค้า พ.ศ. 2509 และได้เข้าเป็นสมาชิกของหอการค้าไทย^{๓๓}

นับตั้งแต่ก่อตั้งเป็นสมาคมการค้า สมาคมโรงแรมไทยมีนายกสมาคม ดังต่อไปนี้^{๓๔}

1. คุณหญิงแรม พรหมโบล บุญประสพ
2. นายวันชัย บุคกุล
3. พลโท เฉลิมชัย จารุวัตร์
4. หม่อมหลวงสมศักดิ์ กำภู
5. นายอุทัย ภาณุวงศ์ (พ.ศ. 2516 - 2518)
6. คุณหญิงชนัดดี ปิยะอุย (พ.ศ. 2518 - 2519)
7. นายสมนึก สิงหนแพทย์ (พ.ศ. 2520 - 2523)
8. นายสุรินทร์ มณีคุลย์ (พ.ศ. 2523 - 2524)
9. นางสาวเพียงใจ หาญพาณิชย์ (มี.ค. - มี.ธ. 2524)
10. นายประพันธ์ศักดิ์ แพทยานนท์ (พ.ศ. 2524 - 2526)
11. คุณหญิงชนัดดี ปิยะอุย (พ.ศ. 2526 - 2529)
12. นายกำพล เตชะทรูจิตร (พ.ศ. 2529 - 2533)

^{๓๓} หอการค้าไทย , "รายชื่อสมาชิกหอการค้าไทย" (อัครสำเนา)

^{๓๔} สมาคมโรงแรมไทย, "รายชื่อนายกสมาคมโรงแรมไทย", (อัครสำเนา)

ในปัจจุบันคณะกรรมการบริหารสมาคมโรงแรมไทย ซึ่งมีวาระในการดำรงตำแหน่ง 2 ปี (พ.ศ. 2533 - 2535) ประกอบด้วย^๑

1. นายจตุพร สิทธาถกกุล
(กรรมการผู้จัดการโรงแรมแลนด์มาร์คแอนด์พลาซ่า)	นายกสมาคม
2. นางพงา วรธนกุล
(รองกรรมการผู้จัดการโรงแรมรอยัลคลิฟฟ์ซีรีส์อร์ท)	อุปนายกคนที่ 1
3. นายวิจิตร ณ ระนอง
(กรรมการผู้จัดการโรงแรมเฟิร์ล)	อุปนายกคนที่ 2
4. มร. เดวิด วิก
(ผู้จัดการทั่วไปโรงแรมแลนด์มาร์คแอนด์พลาซ่า)	อุปนายกคนที่ 3
5. นายประพันธ์ประยูร อิศรศักดิ์ ณ ออยุธยา
(ผู้ช่วยฝ่ายบริหารผู้จัดการทั่วไปโรงแรมบางกอกนาเลซ)	เลขาธิการ
6. นางสุวรรณา เตชรุ่งเรือง
(ผู้จัดการโรงแรมเพรสซิเด็นท์)	เหรัญญิก
7. นายสุพล บำรุงสุข
(ผู้ช่วยผู้จัดการโรงแรมปรินซ์)	กรรมการ
ผู้ช่วยเหรัญญิก
8. นายชาญชัย สัตยาประเสริฐ
(กรรมการผู้จัดการโรงแรมบางกอกเซ็นเตอร์)	กรรมการ
ฝ่ายประสานงาน
การทำอากาศยาน
9. นายอิสระ วสวนนท์
(ผู้จัดการทั่วไปโรงแรมรอยัล)	กรรมการ
ฝ่ายสมาชิกภาพ
10. มร. ปีเตอร์ เดทไวเลอร์
(รองประธานกรรมการโรงแรมมณเฑียร)	กรรมการ
ฝ่ายการตลาด

^๑สมาคมโรงแรมไทย, "รายชื่อคณะกรรมการบริหารสมาคมโรงแรมไทย ประจำปี พ.ศ. 2533 - 2535 (อัคราเน่า) และ Thai Hotels Association, "Annual Report 1989 - 1990"

11. มร. โรเบิร์ต ไรน์เตอร์ส
(ผู้จัดการทั่วไปโรงแรมออร์คิด ลอดจ์)	กรรมการฝ่ายพัฒนา
และฝึกอบรม
12. นายกล้า กิจการ
(ผู้จัดการทั่วไปโรงแรมดุสิต ลากูน่า)	กรรมการ
13. มร. ฟิลิปป์ เคอလာลอย
(ผู้จัดการทั่วไปโรงแรมสยามเบย์วิว)	กรรมการ
14. นายสุพงษ์ เตชะหรวุจิตร
(ผู้ช่วยกรรมการผู้จัดการโรงแรมเอเชีย)	กรรมการ
15. นายสังวรณ์ สันติสุข
(ผู้จัดการทั่วไปโรงแรมดุสิต อินน์)	กรรมการ

ทั้งนี้โดยมีคุณหญิงร่วม พรหมโอบถ นฤยประสพ กรรมการผู้จัดการโรงแรมเวียงใต้ และนายกำพล เตชะหรวุจิตร กรรมการผู้จัดการโรงแรมเอเชีย เป็นที่ปรึกษาภาคีสมัครใจ ซึ่งทั้งคู่ เป็นอดีตนายกสมาคม ฯ และกรรมการบริหารของสมาคม ฯ มาคนละหลายสมัย

คณะกรรมการบริหารดังกล่าวนี้มาจากการเลือกตั้งของสมาชิกสมาคม ฯ ในการประชุม ใหญ่สามัญประจำปี โดยอยู่ในวาระคราวละ 2 ปี และนายกสมาคมจะอยู่ในตำแหน่งได้ไม่เกิน 2 สมัย หรือ 4 ปี ติดต่อกัน

ในปัจจุบันสมาคมโรงแรมไทยมีวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้⁴⁴:

1. ส่งเสริมการประกอบวิสาหกิจประเภทที่เกี่ยวกับโรงแรมหรือกิจการโรงแรม และการท่องเที่ยว
2. ส่งเสริมและสร้างความร่วมมืออันดีระหว่างสมาชิกทั้งหลายของสมาคม
3. สนับสนุนและช่วยเหลือสมาชิก แก่ไขอุปสรรคข้อขัดข้องต่าง ๆ รวมทั้งเจรจา ทำความตกลงกับบุคคลภายนอก เพื่อประโยชน์ร่วมกันในการประกอบวิสาหกิจของสมาชิก

⁴⁴ Thai Hotels Association, "Annual Report 1989 - 1990" p. 6

4. ประสานความสามัคคี และแลกเปลี่ยนความรู้ ความคิดเห็นซึ่งกันและกันในทางวิชาการ ตลอดจนข่าวสารต่าง ๆ เกี่ยวกับกิจการโรงแรมและการท่องเที่ยว
5. คຸ້ມครองส่งเสริมและรักษาผลประโยชน์ร่วมกัน
6. ร่วมมือและประสานงานกับภาครัฐบาลและเอกชน เช่น องค์กร สมาคม บริษัท คณะบุคคล หรือบุคคลใด ๆ ในเมื่อสมาคมเห็นว่าการร่วมมือดังกล่าวจะเป็นการช่วยเหลือหรืออำนวยความสะดวกในการบรรลุวัตถุประสงค์ของสมาคม
7. เผยแพร่และประชาสัมพันธ์กิจกรรมของสมาคม ตลอดจนข่าวสารอันเกี่ยวกับธุรกิจ การโรงแรมและการท่องเที่ยว
8. ดำเนินการส่งเสริมการจัดให้มีการอบรมสัมมนาในงานด้านกิจการโรงแรมและธุรกิจประเภทอื่น ที่เกี่ยวข้องกับกิจการโรงแรมรวมทั้งกิจการท่องเที่ยว
9. ดำเนินการทางธุรกิจเพื่อเสริมสร้าง หรือเพิ่มพูนผลประโยชน์ให้แก่สมาชิก
10. ชี้แจงและเสนอแนะให้รัฐบาลได้เข้าใจ และช่วยแก้ไขปัญหา ตลอดจนอุปสรรคต่าง ๆ อันมีต่อกิจการโรงแรมและธุรกิจประเภทอื่นที่เกี่ยวข้องกับกิจการโรงแรมและการท่องเที่ยว
11. ร่วมมือกับรัฐบาลในการส่งเสริมการทำธุรกิจโรงแรมให้อยู่ในมาตรฐานที่ดี และสอดคล้องกับนโยบายของทางราชการ
12. ทำความตกลงหรือวางระเบียบให้สมาชิกปฏิบัติ หรืองดเว้นการปฏิบัติ เพื่อให้การประกอบวิสาหกิจของสมาชิกได้ดำเนินการไปด้วยความเรียบร้อย
13. ประนีประนอมข้อพิพาทระหว่างสมาชิก หรือระหว่างสมาชิกกับบุคคลภายนอกในการประกอบวิสาหกิจ
14. ส่งเสริมให้มีการขายทั้งในและนอกประเทศ
15. ร่วมกระทำการ หรือบริจาค เพื่อการกุศล เพื่อสาธารณประโยชน์หรือเพื่อความมั่นคงของชาติ

ปัจจุบันตามข้อบังคับของสมาคมโรงแรมไทย แบ่งสมาชิกออกเป็น 3 ประเภท คือ¹²

1. สมาชิกสามัญ ได้แก่ นิติบุคคลที่ประกอบกิจการโรงแรม ซึ่งได้จดทะเบียนถูกต้อง

¹²Ibid., p. 7

ตามกฎหมาย ตามคุณสมบัติและมาตรฐานที่สมาคมโรงแรมกำหนด

2. สมาชิกสมทบ ได้แก่ บุคคลธรรมดา หรือนิติบุคคลที่ประกอบกิจการหรือมีส่วนส่งเสริมเกี่ยวกับอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว รวมทั้งโรงแรมที่อยู่ในระหว่างการก่อสร้าง

3. สมาชิกกิตติมศักดิ์ ได้แก่ บุคคลธรรมดา หรือนิติบุคคลที่มีอุปการคุณแก่สมาคม

ในทางปฏิบัติในปัจจุบันสมาคมโรงแรมไทยมีสมาชิก 2 ประเภท คือ⁴³ สมาชิกสามัญจำนวน 158 แห่ง อันได้แก่โรงแรมขนาดใหญ่และกลางทั้งในกรุงเทพมหานคร และจังหวัดต่าง ๆ ทั่วทุกภาค และสมาชิกสมทบจำนวน 59 แห่ง อันได้แก่ โรงแรม บริษัทนำเที่ยว และสถาบันการศึกษา เป็นต้น ปัจจุบันสมาคมโรงแรมไทยได้เข้าร่วมเป็นสมาชิกคณะกรรมการและอนุกรรมการทั้งภาครัฐ และเอกชนหลายแห่งด้วยกัน เช่น เข้าร่วมในคณะกรรมการที่ทาง ททท. จัดตั้งขึ้น เป็นต้น

และปัจจุบันสมาคมโรงแรมไทยมีสถานที่ทำการตั้งอยู่เลขที่ 1 ซอยพระเจน ถนนวิบูลย์ กรุงเทพมหานคร และมีเคาน์เตอร์รับจองห้องพักของโรงแรมสมาชิก 2 แห่ง ณ อาคารผู้โดยสารขาเข้าระหว่างประเทศ และอาคารผู้โดยสารภายในประเทศ ที่การทำอากาศยานกรุงเทพ

ประวัติความเป็นมาของสมาคมไทยธุรกิจการท่องเที่ยว⁴⁴

ในช่วงปลายทศวรรษ 2500 ต่อช่วงต้นทศวรรษ 2510 ธุรกิจด้านการท่องเที่ยวของไทย อยู่ในภาวะเริ่มเฟื่องฟู (หลังจากได้รับการส่งเสริมจากรัฐบาลทหารของจอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ และจอมพล ถนอม กิตติขจร) โดยมีนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศหลั่งไหลเข้ามาท่องเที่ยวในประเทศไทยเป็นจำนวนมาก กอปรกับทหารอเมริกันที่เข้ามาประจำอยู่ตามฐานทัพต่าง ๆ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เพื่อทำสงครามในประเศเวียดนาม ได้เดินทางมาใช้บริการท่องเที่ยวและบริการอื่น ๆ ตามรายการ Rest & Recreation ยิงประเทศไทย ก็ยังทำให้ธุรกิจการท่องเที่ยวของไทยสาขาต่าง ๆ ขยายตัวออกไปอย่างรวดเร็ว มีการสร้างโรงแรม

⁴³ Ibid., p. 33-36

⁴⁴ ลัมภานันท์ ประภักดิ์ สุทธาเวศ , ผู้จัดการสมาคมไทยธุรกิจการท่องเที่ยว, 27 ธันวาคม 2533 และสมาคมไทยธุรกิจการท่องเที่ยว "ประวัติการก่อตั้งและการดำเนินงาน" (อัครสำเนาะ)

ระดับมาตรฐานสากลเพิ่มขึ้น มีการเปิดบริษัทด้านการท่องเที่ยวตามมามากมาย รวมทั้งธุรกิจอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เมื่อมีผู้ประกอบการธุรกิจด้านนี้เกิดขึ้นอย่างรวดเร็วตามสถานการณ์ ได้เกิดการแข่งขันกันอย่างไรรุนแรงรวมทั้งต่อลูกค้าและระหว่างธุรกิจด้วยกัน เนื่องจากต่างก็มุ่งกำไรกันจนเกินควรเป็นหลัก รวมทั้งในขณะนั้นผู้ประกอบการด้านธุรกิจการท่องเที่ยวอยู่ในลักษณะต่างคนต่างทำ ขาดการร่วมมือ และประสานงานระหว่างธุรกิจด้วยกัน อันจะก่อให้เกิดผลประโยชน์ร่วมของผู้ประกอบการเหล่านี้ นอกจากนี้ธุรกิจด้านการท่องเที่ยวยังปราศจากสถานภาพอันเป็นที่ยอมรับจากภาครัฐและวงการอื่น ๆ อันเนื่องมาจากการที่ธุรกิจด้านการท่องเที่ยวขาดองค์กรที่เป็นตัวแทนและสื่อกลางในการเป็นปากเป็นเสียงให้กับธุรกิจด้านการท่องเที่ยว เหตุการณ์และปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้ได้เป็นแรงผลักดันให้ผู้ประกอบการด้านธุรกิจการท่องเที่ยวกลุ่มหนึ่งซึ่งมีประมาณ 10 ราย โดยการนำของนายกุศ ปันยารชุน กรรมการผู้จัดการ บริษัท เวิร์ด แทรเวล เซอร์วิส จำกัด มาประชุมปรึกษาหารือกันเพื่อหาหนทางที่จะแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ดังกล่าว ในที่สุดก็ได้มีการตกลงกันก่อตั้งสมาคมไทยธุรกิจการท่องเที่ยว (Association of Thai Travel Agents หรือ ATTA) ขึ้น เพื่อเป็นศูนย์รวมของธุรกิจการท่องเที่ยวต่าง ๆ โดยได้ยื่นขอจดทะเบียนเป็นสมาคมการค้าต่อกระทรวงพาณิชย์ ตามมาตรา 10 ของพระราชบัญญัติสมาคมการค้า พ.ศ. 2509 เมื่อวันที่ 22 มกราคม 2511 โดยมีนายกุศ ปันยารชุน เป็นนายกสมาคมคนแรก และสมาชิกในระยะก่อตั้งมีเพียง 10 รายเท่านั้น ต่อมาสมาคมไทยธุรกิจการท่องเที่ยวได้เข้าเป็นสมาชิกหอการค้าไทย⁴⁵

การดำเนินงานในช่วงแรกของสมาคมไทยธุรกิจการท่องเที่ยว ประสบปัญหาและอุปสรรคต่าง ๆ ไม่น้อย ไม่ว่าจะเป็นปัญหาด้านการเงิน และด้านกิจกรรมอื่น ๆ เนื่องจากสมาชิกยังมีจำนวนน้อย แต่ต่อมาผู้ประกอบการธุรกิจการท่องเที่ยวเริ่มมองเห็นความสำคัญและประโยชน์ของสมาคม ๆ จึงได้สมัครเข้าเป็นสมาชิกเพิ่มขึ้น จนกระทั่งปัจจุบัน (พ.ศ. 2534) สมาคม ๆ มีสมาชิกทั้งสิ้น 605 ราย โดยแบ่งเป็นสมาชิกสามัญ 417 ราย สมาชิกสมทบ 183 ราย และสมาชิกกิตติมศักดิ์ 5 ราย ซึ่งสมาชิกส่วนใหญ่ประกอบธุรกิจการนำเที่ยว

นับตั้งแต่ก่อตั้งสมาคมไทยธุรกิจการท่องเที่ยวเป็นต้นมา มีบุคคลดำรงตำแหน่งนายกสมาคมดังต่อไปนี้

⁴⁵ หอการค้าไทย. "รายชื่อสมาชิกหอการค้าไทย" (อัดสำเนา)

1. นายกุศย ปันยารชุน กรรมการผู้จัดการบริษัท เวิร์ด แทรเวล เซอร์วิส จำกัด (พ.ศ. 2511 - 2517 และ 2521)
2. นางเยาวลักษณ์ แผงสภา ประธานอำนวยการบริษัท ลัคกี้ แทรเวล เซอร์วิส จำกัด (พ.ศ. 2518 - 2520 และ 2530 - 2532)
3. นายอนันต์ ลิริสันต์ กรรมการผู้จัดการบริษัท อีสท์-เวสต์ ทัวร์ จำกัด (พ.ศ. 2522 และ 2526 - 2529)
4. นายประเสริฐ อิศวรชัย กรรมการผู้จัดการบริษัท ทัวร์เวิล อินคอร์ปอเรيتد จำกัด (พ.ศ. 2523 - 2525)

ปัจจุบันสมาคมไทยธุรกิจการท่องเที่ยวมีคณะกรรมการบริหาร ซึ่งมาจากการเลือกตั้งของสมาชิกสมาคมในที่ประชุมใหญ่สามัญประจำปี มีวาระในการดำรงตำแหน่ง 1 ปี (พ.ศ. 2533 - 2534) โดยมีรายชื่อดังต่อไปนี้⁴⁶

1. นายเสน่ห์ โชติกเสถียร
(กรรมการผู้จัดการบริษัท ทูริสมิ ไทย จำกัด)	นายกสมาคม
2. นางประสานศิริ สมรรถจันทร์
(กรรมการผู้จัดการบริษัท บุญวานิช แทรเวล เอเจนซี จำกัด)	อุปนายกคนที่ 1
3. นายเอก ศรีชิวะชาติ
(กรรมการผู้จัดการบริษัท ไทยสินเ็กชเพรส จำกัด)	อุปนายกคนที่ 2
4. นางเยาวลักษณ์ แผงสภา
(ประธานอำนวยการบริษัท ลัคกี้ แทรเวล เซอร์วิส จำกัด)	เลขาธิการ
5. นายเสงี่ยม เอกโชติ
(ผู้จัดการทั่วไปบริษัท เอเชียน ทัวร์ เซ็นเตอร์ จำกัด)	เหรัญญิก
6. นายมานพ สงค์อ้อม
(ผู้จัดการทั่วไปบริษัท แปซิฟิก เลเซอร์ จำกัด)	ประชาสัมพันธ์
7. นายณรงค์ เขียวแก้ว
(ผู้จัดการทั่วไปบริษัท ทราเวล็กซ์ จำกัด)	นายทะเบียน

⁴⁶ Association of Thai Travel Agents , p. 7 - 8

8. นายถาวร ตันมานะตระกูล
(ผู้จัดการทั่วไปบริษัท เวิร์ด'ส์ ทัวร์ส์ จำกัด)
9. นายศุภฤกษ์ สุรางกูร
(กรรมการผู้จัดการบริษัท หนุ่มสาวทัวร์ จำกัด)

กรรมการ

ปฏิคม

สมาคมไทยธุรกิจการท่องเที่ยวมีวัตถุประสงค์ ดังต่อไปนี้

1. เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนการประกอบวิสาหกิจการท่องเที่ยว
 2. ทำการวิจัยเกี่ยวกับการประกอบวิสาหกิจ แลกเปลี่ยนและเผยแพร่ความรู้ทางวิชาการ ตลอดจนข่าวสารอันเกี่ยวกับวิสาหกิจการท่องเที่ยว
 3. เพื่อคุ้มครองและส่งเสริมผลประโยชน์ร่วมกันของสมาชิก ตลอดจนประโยชน์ประนีประนอมข้อพิพาทระหว่างสมาชิกกับบุคคลภายนอก
 4. เพื่อสนับสนุนและร่วมมือกับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยและรัฐบาล ในการส่งเสริมการท่องเที่ยว เพื่อประโยชน์ของประเทศไทย
 5. เพื่อสนับสนุนและส่งเสริมให้ประชาชนมีความปรารถนาที่จะท่องเที่ยว
 6. ทำความตกลงหรือวางระเบียบให้สมาชิกปฏิบัติ หรือคვენการปฏิบัติ เพื่อให้การประกอบวิสาหกิจการท่องเที่ยวได้ดำเนินไปโดยมีประสิทธิภาพเป็นที่ไว้วางใจของประชาชน
 7. เพื่อส่งเสริมการแข่งขันในการประกอบวิสาหกิจการท่องเที่ยว โดยไม่ผิดต่อกฎหมายความสงบเรียบร้อย ศีลธรรมอันดีของประชาชน และมารยาททางการค้า
 8. เพื่อแก้ไขอุปสรรคข้อขัดข้องต่าง ๆ รวมทั้งการเจรจาทำความตกลงกับบุคคลภายนอก เพื่อประโยชน์ร่วมกันในการประกอบวิสาหกิจการท่องเที่ยว
 9. ส่งเสริมการบริการท่องเที่ยวของสมาชิกให้เข้ามาตรฐาน และปรับปรุงการท่องเที่ยวให้ได้ผลยิ่งขึ้น
 10. ไม่ดำเนินการในทางการค้าหรือการเมืองอย่างใดทั้งสิ้น
- และในการส่งเสริมอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวของประเทศ สมาคมไทยธุรกิจมีนโยบายหลักดังต่อไปนี้
1. รณรงค์ให้ประชาชนได้มองเห็นความสำคัญของอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเพิ่มขึ้น รวมทั้งสถาบันการศึกษาต่าง ๆ ในทุกระดับ เพื่อสร้างทัศนคติที่ดีและดำรงไว้ซึ่งความโอปอ้อมอารี

อันเป็นเอกลักษณ์ของประเทศไทย

2. อนุรักษ์ในระดับจังหวัด เพื่อให้มีการกำหนดแผนการท่องเที่ยวของแต่ละจังหวัด และให้มีการส่งเสริม และสนับสนุนอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวอย่างจริงจัง
3. อบรมและให้การศึกษาแก่บุคลากรของสมาชิกสมาคม เพื่อยกระดับและเพิ่มขีดความสามารถในการจัดการบริการการท่องเที่ยว
4. จัดกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยว เช่น การสัมมนาเชิงปฏิบัติการ เป็นต้น
5. ให้ความร่วมมือกับทั้งภาครัฐและเอกชนเพื่อส่งเสริมอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว

ปัจจุบันสมาคมไทยธุรกิจการท่องเที่ยวได้รับเชิญเข้าร่วมในคณะกรรมการที่ภาครัฐและเอกชนจัดตั้งขึ้นหลายแห่งด้วยกัน เช่น คณะกรรมการที่ ททท. จัดตั้งขึ้น เป็นต้น

และปัจจุบันสมาคมไทยธุรกิจการท่องเที่ยวมีสำนักงานอยู่ที่เลขที่ 94 ซอยหลังสวน เพลินจิต กรุงเทพมหานคร และมีเคาน์เตอร์บริการแก่นักท่องเที่ยว ณ ท่าอากาศยานกรุงเทพ

สมาคมการค้าไทยอุตสาหกรรมเพื่อการท่องเที่ยว¹⁷

สมาคมการค้าไทยอุตสาหกรรมเพื่อการท่องเที่ยว (Thai Tourist Industry Association) ก่อตั้งในปี พ.ศ. 2513 โดยการรวมตัวของนักธุรกิจผู้ประกอบการด้านการท่องเที่ยว โดยเฉพาะธุรกิจด้านโรงแรม ปัจจุบันคณะกรรมการบริหารสมาคม ซึ่งอยู่ในวาระคราวละ 2 ปี (พ.ศ. 2532 - 2534) ประกอบไปด้วย นายสมาคม คือ คุณหญิงร่วม พรหมโมบล อนุชประสพ กรรมการผู้จัดการโรงแรมเวียงใต้ และกรรมการอีก 13 คน เช่น นายจตุพร สิหนาทกฤดากร กรรมการผู้จัดการโรงแรมแลนด์มาร์ค และนายเฉลิมพันธ์ ศรีวิกรม์ กรรมการบริหารโรงแรมเพรซิเดนท์ เลขาธิการพรรคเอกภาพ และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรจังหวัดนครราชสีมา เป็นต้น

เราจะเห็นได้ว่าสมาคมการค้าไทยอุตสาหกรรมเพื่อการท่องเที่ยวกับสมาคมโรงแรมไทย มีข้อคล้ายคลึงกันบางประการ คือ ทั้ง 2 สมาคมเป็นกลุ่มผลประโยชน์ของธุรกิจด้านโรงแรมเหมือน

¹⁷ กองสถาบันการค้า กรมการค้าภายใน กระทรวงพาณิชย์

กัน และมีกรรมการบริหารบางท่านเป็นบุคคลคนเดียวกัน เช่น คุณหญิงร่ม พรหโมบล บุณยประสพ นายกสมาคมการค้าไทยอุตสาหกรรมเพื่อการท่องเที่ยว เคยเป็นนายกสมาคม และกรรมการสมาคม โรงแรมไทยหลายสมัย และปัจจุบันยังเป็นที่ปรึกษาอดีตคักดีสมาคมโรงแรมไทย และนายจตุพร สิหนาทกตากล ซึ่งเป็นการสมาคมการค้าไทยอุตสาหกรรมเพื่อการท่องเที่ยวหลายสมัย (รวมทั้งในสมัยปัจจุบัน) ก็เป็นการสมาคมโรงแรมไทยหลายสมัยเช่นกัน และในปัจจุบันยังเป็น นายกสมาคมโรงแรมไทยอีกด้วย เป็นต้น อย่างไรก็ตามข้อที่แตกต่างระหว่างกลุ่มผลประโยชน์ทั้งสองก็คือ สมาคมการค้าไทยอุตสาหกรรมเพื่อการท่องเที่ยวเป็นสมาคมของนักธุรกิจผู้ประกอบการ ด้านธุรกิจโรงแรม หรือเจ้าของหรือผู้ถือหุ้นใหญ่โดยเฉพาะ และคณะกรรมการบริหารก็จะประกอบไปด้วยเจ้าของหรือผู้ถือหุ้นใหญ่นี้ทั้งสิ้น^{๑๑} ในขณะที่สมาคมโรงแรมไทยแม้ว่าจะมีสมาชิกส่วนใหญ่เป็นนักธุรกิจผู้ประกอบการด้านธุรกิจโรงแรมเช่นกัน แต่ผู้ประกอบการจำนวนหนึ่งจะไม่ลงสมัครเพื่อให้ได้รับเลือกตั้งเป็นคณะกรรมการบริหารสมาคม แต่จะให้ผู้บริหารมืออาชีพที่ตนเองว่าจ้างมาเข้าไปทำหน้าที่แทน กระนั้นก็ตามผู้ประกอบการอีกส่วนหนึ่งจะเข้าไปเป็นคณะกรรมการบริหารสมาคมเอง และมักได้ตำแหน่งสำคัญในสมาคม เช่น นายกสมาคม เป็นต้น นอกจากนี้ สมาคมการค้าไทยอุตสาหกรรมเพื่อการท่องเที่ยวยังมีคณะกรรมการเป็นนักธุรกิจผู้ประกอบการชาวไทยล้วน ๆ ในขณะที่สมาคมโรงแรมไทยจะมีกรรมการบริหารสมาคมบางท่านเป็นชาวต่างประเทศทั้งที่เป็นเจ้าของโรงแรม หรือนักบริหารมืออาชีพ

สมาคมผู้ประกอบการนำเที่ยวภายในประเทศ^{๑๒}

สมาคมผู้ประกอบการนำเที่ยวภายในประเทศจดทะเบียนเป็นสมาคมการค้ากับกระทรวงพาณิชย์ เมื่อปี พ.ศ. 2530 โดยมีนายเซวณ ลักษณ์วิลาศ กรรมการผู้จัดการบริษัท รุ่งเรือง แทรเวลเซ็นเตอร์ เป็นนายกสมาคมคนแรก ในปัจจุบันมีสมาชิกประมาณ 100 ราย และมีนายพัฒนา

^{๑๑} สัมภาษณ์ ประภัทร สุทธาเวศ . ผู้จัดการสมาคมไทยธุรกิจการท่องเที่ยว. 27 ธันวาคม 2533 และกองสถาบันการค้า กรมการค้าภายใน กระทรวงพาณิชย์

^{๑๒} กองสถาบันการค้า กรมการค้าภายใน กระทรวงพาณิชย์ และประชาชาติธุรกิจ 13

นายเรือ เป็นนายกสมาคม โดยมีวัตถุประสงค์ดังต่อไปนี้^{๕๐}

1. เพื่อส่งเสริมการประกอบวิสาหกิจการนำเที่ยวภายในประเทศ

2. ส่งเสริมการเดินทางท่องเที่ยวของคนไทยภายในประเทศ เพื่อเป็นการกระจาย

รายได้สู่ชนบท

3. ให้ความร่วมมือ เจรจาทำความเข้าใจกับหน่วยงานของรัฐและเอกชนอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อให้ได้มาซึ่งผลประโยชน์ร่วมกันในธุรกิจการท่องเที่ยวภายในประเทศ

ปัจจุบันสมาคมผู้ประกอบการนำเที่ยวภายในประเทศมีสำนักงานตั้งอยู่เลขที่ 133/20

ถนนราชปรารภ กรุงเทพมหานคร

สมาคมผู้ประกอบการนำเที่ยวภายในประเทศมีความสัมพันธ์กับสมาคมไทยธุรกิจการท่องเที่ยวในระดับหนึ่ง กล่าวคือ นายศุภฤกษ์ คุรากร กรรมการคนหนึ่งของสมาคม^{๕๑} ปัจจุบันเป็นกรรมการของสมาคมไทยธุรกิจการท่องเที่ยวด้วย และทั้งสองสมาคมยังมีการติดต่อประสานงานกันเป็นอย่างดี ส่วนการประสานงานระหว่างสมาคมผู้ประกอบการนำเที่ยวภายในประเทศกับสมาคมโรงแรมไทยยังมีน้อย^{๕๒} อย่างไรก็ตามการประสานงานระหว่างสมาคมไทยธุรกิจการท่องเที่ยวกับสมาคมโรงแรมไทยดำเนินไปค่อนข้างดี^{๕๓}

สาเหตุที่ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มผลประโยชน์ด้านธุรกิจการท่องเที่ยวเหล่านี้ มีทั้งที่ร่วมมือประสานงานกันดีและร่วมมือประสานงานกันน้อย ก็เพราะลักษณะของธุรกิจที่กลุ่มผลประโยชน์เหล่านี้ดำเนินอยู่นั้นเอง เช่น การที่สมาคมไทยธุรกิจการท่องเที่ยวมีการประสาน

^{๕๐} สมาคมผู้ประกอบการนำเที่ยวภายในประเทศ, "วัตถุประสงค์ของสมาคมผู้ประกอบการนำเที่ยวภายในประเทศ" (อัดสำเนา)

^{๕๑} กองสถาบันการค้า กรมการค้าภายใน กระทรวงพาณิชย์

^{๕๒} สัมภาษณ์ เชวง ลักษณะวิลาศ, อดีตนายกสมาคมผู้ประกอบการนำเที่ยวภายในประเทศ, ในประชาชาติธุรกิจ 13 (18 เมษายน 2530): 8

^{๕๓} สัมภาษณ์ ประภัทร สุทธาเวศ, ผู้จัดการสมาคมไทยธุรกิจการท่องเที่ยว, 27 ธันวาคม

งานที่ตระหว่งสมาคมผู้ประกอบการนำเที่ยวภายในประเทศ ก็เพราะทั้งสองกลุ่มประกอบธุรกิจท่องเที่ยวใกล้เคียงกัน คือ ธุรกิจการนำเที่ยว กล่าวคือในขณะที่สมาคมไทยธุรกิจการท่องเที่ยวมีสมาชิกเป็นผู้ประกอบการนำเที่ยวทั้งประเภทที่นำนักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศมาท่องเที่ยวภายในประเทศและนำนักท่องเที่ยวชาวไทยท่องเที่ยวภายในประเทศ สมาคมผู้ประกอบการนำเที่ยวภายในประเทศก็มีสมาชิกเป็นผู้ประกอบการประเภทที่นำนักท่องเที่ยวชาวไทยท่องเที่ยวภายในประเทศ โดยเฉพาะ เป็นต้น ส่วนการที่สมาคมผู้ประกอบการนำเที่ยวภายในประเทศและสมาคมโรงแรมไทยมีการประสานงานกันน้อยก็เพราะประการหนึ่งผลประโยชน์จากธุรกิจการท่องเที่ยวของทั้งสองกลุ่มแตกต่างกันและเกี่ยวข้องกันน้อย กล่าวคือ ผลประโยชน์ของสมาคมผู้ประกอบการนำเที่ยวภายในประเทศอยู่ที่นักท่องเที่ยวชาวไทย แต่ผลประโยชน์ของสมาคมโรงแรมไทยอยู่ที่นักท่องเที่ยวชาวต่างประเทศ รวมทั้งในขณะที่สมาคมโรงแรมไทยมีสมาชิกเป็นธุรกิจโรงแรมขนาดใหญ่และกลางนั้น สมาคมผู้ประกอบการนำเที่ยวภายในประเทศก็มีได้นำนักท่องเที่ยวเข้าพักโรงแรมขนาดใหญ่ แต่ได้นำนักท่องเที่ยวเข้าพักโรงแรมขนาดกลางและเล็กเป็นส่วนใหญ่ ซึ่งก็มักจะไม่ได้เป็นสมาชิกสมาคมโรงแรมไทย^{๕๔} กลุ่มผลประโยชน์ด้านธุรกิจการท่องเที่ยวทั้งสอง จึงไม่มีความจำเป็นโดยพื้นฐานที่จะต้องประสานงานด้านธุรกิจระหว่างกัน นอกจากนี้ขนาดของธุรกิจการท่องเที่ยวของทั้งสองกลุ่มยังแตกต่างกันเป็นอย่างมากอีกด้วย กล่าวคือ ธุรกิจของสมาชิกสมาคมผู้ประกอบการนำเที่ยวภายในประเทศเป็นธุรกิจขนาดเล็ก ในขณะที่ธุรกิจของสมาชิกสมาคมโรงแรมไทยเป็นธุรกิจขนาดใหญ่ กระทั่งเป็นธุรกิจของบริษัทโรงแรมข้ามชาติที่มาเปิดสาขาในประเทศไทย ส่วนการที่สมาคมไทยธุรกิจการท่องเที่ยวกับสมาคมโรงแรมไทยมีการประสานงานกันค่อนข้างดีก็เพราะธุรกิจโรงแรมซึ่งเป็นสมาชิกสมาคมโรงแรมไทยจำนวนมาก ได้เป็นสมาชิกสมทบสมาคมไทยธุรกิจการท่องเที่ยวในเวลาเดียวกัน^{๕๕}

^{๕๔} เราจะเห็นภาพตรงนี้ชัดเจนขึ้นถ้าลองเปรียบเทียบว่าในปัจจุบันประเทศไทยมีโรงแรมและที่พักสำหรับนักท่องเที่ยวทั่วประเทศเกือบ 2 พัน แห่ง แต่ที่เป็นสมาชิกสมาคมโรงแรมไทยประมาณ 158 รายเท่านั้น

^{๕๕} Association of Thai Travel Agents , p. 49 - 96

ในการกล่าวถึงรายละเอียดเกี่ยวกับประวัติความเป็นมาของกลุ่มผลประโยชน์ด้านธุรกิจ การท่องเที่ยวไทยดังกล่าวข้างต้น มีวัตถุประสงค์เพื่อใช้เป็นข้อมูลเบื้องต้นในการวิเคราะห์ถึง บทบาทและอิทธิพลของกลุ่มผลประโยชน์เหล่านี้ต่อการกำหนดนโยบายของรัฐ แต่เนื่องจากประวัติ ความเป็นมาของกลุ่มผลประโยชน์ด้านธุรกิจการท่องเที่ยว (รวมทั้งบทบาทและอิทธิพลของกลุ่มด้วย) จะมีความสัมพันธ์กับโครงสร้างทางการเมืองและโครงสร้างอำนาจทางการเมืองของระบบการ เมืองการปกครองไทยในยุคสมัยต่าง ๆ ซึ่งผู้วิจัยจะได้กล่าวถึงในบทต่อ ๆ ไป ดังนั้นข้อมูลประวัติ ความเป็นมาของกลุ่มผลประโยชน์ด้านการท่องเที่ยวไทยจะยังไม่ถูกวิเคราะห์ในบทนี้ แต่จะถูกยก ย่อนำไปวิเคราะห์โดยละเอียดร่วมกับโครงสร้างทางการเมืองและโครงสร้างอำนาจทางการเมือง ในยุคสมัยต่าง ๆ ในบทที่ 4 5 และ 7 อย่างไรก็ตามในขั้นนี้จากประวัติความเป็นมาดังกล่าว นี้เราสามารถสรุปเป็นประเด็นหลัก ๆ เบื้องต้นที่จะนำไปวิเคราะห์ในบทต่อ ๆ ไปได้ดังต่อไปนี้

1. กลุ่มผลประโยชน์ด้านธุรกิจการท่องเที่ยวก่อตั้งกันขึ้นมาเองหรือโดยการจัดตั้ง
ของรัฐ
2. กลุ่มผลประโยชน์ด้านธุรกิจการท่องเที่ยวไทยถือกำเนิดขึ้นภายใต้การควบคุมทาง การเมืองและทางเศรษฐกิจของพระราชบัญญัติสมาคมการค้าและหอการค้า 2509
3. กลุ่มผลประโยชน์ด้านธุรกิจการท่องเที่ยวมีเจ้าหน้าที่ของรัฐเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการ การบริหารกลุ่ม
4. กลุ่มผลประโยชน์ด้านธุรกิจการท่องเที่ยวมีนโยบายในการร่วมมือกับรัฐบาลและ ททท. ตลอดจนไม่เกี่ยวข้องกับการเมือง
5. กลุ่มผลประโยชน์ด้านธุรกิจการท่องเที่ยวเข้าร่วมเป็นกรรมการหรืออนุกรรมการ ในคณะกรรมการหรืออนุกรรมการที่รัฐจัดตั้งขึ้น
6. กลุ่มผลประโยชน์ด้านธุรกิจการท่องเที่ยวบางกลุ่มมีนักธุรกิจด้านการท่องเที่ยว ซึ่งเป็นเลขาธิการพรรคการเมืองและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร เข้าร่วมในคณะกรรมการบริหารกลุ่ม